

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

<p>Szerkesztőség, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény küldendő: Nagy-Péterfia-utca 977.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven. ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DÍJA: <i>Benn a lapban</i> egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; <i>a borítékon</i> egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr., $\frac{1}{6}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árnegedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.</p>	<p>A kiadóhivatal kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a külső hirdetésekre vonatkozó küldemény.</p>
--	--	---

Jézuita fegyver hajdan és most.

I.

Az ujabbkor történetében két korszakot ismerünk, a melyben a katholicismus és protestantismus közötti viaskodás szenvedélyét a békésebb érintkezés, a kölcsönös elfogulatlanabb méltánylás s általában a felekezeti ellentétek enyhülése váltotta fel. Az első korszak a reformáció századának közepére esik, a midőn a prot. szellem hatalma még a római inquisitio biráit is áthatotta s a protestáns eszme életadó ereje egészen az olasz Alpeselegig, éjszakon pedig Islandig hatott el rövid 40 évi időközben. Ez az a korszak, melyben a reformáció — mint azt *Ranke* „A római pápák“; „Contrareformáció“ cz. fejezetében részletesen is leírja — a latin egyháznak csaknem összes vidékeit hódította meg, a melyben egész nemzetek valódi enthusiasmmussal csatlakoztak hozzá, mint olyan szellemi hatalomhoz, mely nemcsak a vallási, hanem az állami életet is minden irányban átalakította. S ez annál csudálatosabb, mivel a reformáció korántsem volt pusztán ellentéte vagy talán negációja a papságnak, sőt inkább pozitív hatalomnak, a keresztyén gondolatok és alapelvek megújulásának bizonyult az, mely a lélek életének legmélyebb húrjait is megrezdítette.

A másik korszak e század elejére esik, a midőn a felvilágosodás szelleme ragadta meg a kedélyeket, a midőn már senki sem hitt a drága véráldozatok árán felállított felekezeti korlátok ledönthetlenségében, vagy a két egyház egyesítési kísérleteinek megghiusulásában, s a midőn kath. és prot. lelkészek közös, mindkét felekezethöz használható imakönyveket adtak ki.

Akkoriban csaknem lehetetlennek látszott, hogy a Frigyes-József-féle szabadelvű szellem valaha más szellemnek engedhetne helyett.

S mégis mi történt 50 évvel Luther halála után? A protestantismus Németországban $\frac{9}{10}$ -ed részről $\frac{2}{3}$ -ra szállott alá, az osztrák koronatországokban csaknem teljesen kiszorították, Ausztriában pedig s részben Magyarországon is az absolutismus és Pázmándy törekvései 200 évre szellemileg chloroformizálták. Most a katholicismus a támadó fél, a protestantismus pedig a védekezés kevésbé előnyös positiójában van, — mindenütt égtek a fanatismus s a hitgyűlölet lángjai, míg végül a 30 éves háborúban az egekig csapkodtak fel.

S milyen a helyzet ma századunk végén? Hogy állunk ma a felekezeti ellentétek tekintetében? Hát úgy, hogy a harc a leghevesebben tört ki a szellemi élet összes vonalain, a kath. fanatismus mindenütt fel van izgatva, az úr közöttünk nagyobb, mint valaha volt, s szemeink előtt csaknem naponként oly dolgok történnek, a miket apáink lehetetleneknek tartottak volna. Syllabus és csalhatatlanság, aacheni szent rongyok és trieri rokkok, ördögüzések és boszorkánypörök vegyes társaságban férnek meg egymással a katolikusoknál, úgy hogy nem igen van okunk „felvilágosodott“ századunk végéről büszkén tekinteni vissza atyáink korára.

S ha kérjük, kik okai mindkét korszakban e reakciónak? — úgy erre a felelet csak az lehet: *a jézuiták*. Ez nem mese, nem is rágalmazás, sőt inkább dicskoszorúja ez a jézuitáknak, — ez magyarázati alapja annak, miért dicsőítik őket az ultramontánok s óhajtják azoknak visszatérését a prot. német birodalomba.

S tényleg, nincs az ujabbkor történetének olyan lapja, a melybe a jézuita rend a maga markirozott vonásait be ne jegyezte volna, s az emberiség szellemébe a reformáció óta alig hatolt be oly mélyen valamely hatalom,

mint épen a jézsuiták. Esztelen dolog tehát a jézsuiták felett gúnyolódni, s még nevetségesebb az azoktól való félelmet semmibe se venni, — sőt inkább egy igen komoly jelenséggel állunk itt szembe, a melyről *Scherr*, a kulturtörténet-író találóan mondja, hogy „soha veszedelmesebb intézményt nem alkotott az emberi szellem, mint épen a jesuitismust, és soha gyermek nem tört oly kérlelhetetlenül atyja élete ellen, mint épen ez.“

A mint a jézsuiták behatoltak, kezdetét vette a protestántizmus elleni élet-halálharc az egész vonalon. S szörszállhasogatás az, ha *Duhr*, a jézsuiták legujabb apologétája „Jesuitenfabeln“ (Freiburg 1892.) cz. művében állítja, hogy kritika- és tudományellenes dolog azt mondani, hogy „Jézus társasága a protestántizmus kiirtása céljából állított fel.“ Hisz pár sorral lejjebb maga szerző is „a jézsuiták célját“: „a kath. hit megtartása, erősítése és terjesztésében“ látja, mely cél maig is „különösen vegyes vallású országokban eszközendő.“ Mi más az, mint hogy maig is a jézsuiták főfeladatát vegyes vallású országokban, p. o. Németországban vagy Ausztria-Magyarországon a protestántizmus leküzdése, sőt kiirtása képezi, mert másképp a katolicismus terjesztése vegyes vallású országokban nem is lehetséges s nem is képzelhető.

Hogy mily úton hatoltak be s láttak a munkához a jézsuiták, rövid vonásokban így világítja meg *Löher* „Geschichte des Kampfes um Paderborn“ cz. művében: „Ha valamely országba behatoltak, azonnal nagy óvatossággal és kellő titoktartással előkelő személyiségek után néztek, hogy ezek útján a fejedelmekhez férhesenek. Nagy csendben, minden feltűnést kerülve vagyont gyűjtöttek és pártfogókat szereztek. Lelki gyóntatókból szívesen látott házi barátok, nélkülözhetlen tanácsadók, sőt az egész család urai lettek. Mint jeles egyházi szónokok a népre is igen nagy befolyást gyakoroltak, úgy hogy az élet minden viszonyába behatolva s minden politikai és családi titokba beavatva csakhamar a végzet szerepét kezdték játszani. Minden létező vagy kigondolható eszközt mozgásba hozták, csak hogy céljokat elérjék. Szolgájukká tették a tudományt, a művészetet, világi műveltséget, politikát, kereskedelmet, ipart s ezeknek minden ágát.“

Egyszóval Jézusnak eme hirdetett társasága a szeretet evangéliumáról egészen megfélekedve a kereszt jelvénye alatt nem a békét, hanem a háborút hirdette. Irtó háborút a protestántizmus ellen a szellemélet összes ágaiban, — háborút a szószékről, háborút az iskolák, az eretnek

könyvnyomdák, könyvek s maguk az eretnekek ellen, — s természetesen háborút az irodalom terén is: ez maig is a jézsuiták jelszava! Épen azért főleg az előkelőbb ifju nemzedék lelkébe mélyen beoltották a vakbuzgóságot s a protestánsok elleni gyűlöletet, mi mellett — mert mindenben irányadók akartak lenni — még az üdv útját is megkönnyítették az embernek és sima ravaszságú casuistikájuk csak játékot űzött az erkölcsiséggel.

Politikájuk a középkori theokratiai eszméknek a papság javára való teljes kifejtése és érvényesítésében áll. Ezt célozza egész küzdelmük a protestántizmus s a modern eszmevilág ellen. S e tekintetben a reformáció századának 60-as éveitől mind e mai napig a *jézsuitizmus a támadó, a protestántizmus ellenben a védekező fél*, — bármennyire tagadják is ezt különben „a jézsuiták üldöztetéséről“ deklamáló modern képmutatós apologétáik. Luthernek hatalmas támadását Róma ellen a jézsuita rend 300 éven át tartó küzdelemmel torolja meg, folyton támadva azt a szellemet, mely a világ megújódását idézte elő, s jól tudva azt, hogy a támadás a védekezés legjobb fegyvere.

A protestántizmus még ma is habozó magatartást tanusít a jézsuiták támadásaival szemben. Sőt volt idő, midőn a kálvinizmusban látta maga ellenségét. S maig is félnek a protestánsok a támadástól. Nagy ritkán látjuk azt, hogy valaki a védekezés pozícióját a támadással cserélné föl e jól fölfegyverkezett fekete hadsereggel szemben. Nincs meg bennünk Luthernek ama bátorsága, a melylyel még életének utolsó évében adta ki legélesebb polemikus iratát, mint támadást „az ördög által szervezett“ pápaság ellen.

Dr. Szlávik Mátyás,
eperjesi theol. tanár.

K Ö Z É L E T Ü N K .

A debreczeni ev. ref. egyház és egyházmegye közti viszony.

A debreczeni ev. ref. egyház és egyházmegye közötti viszony csak a legutóbbi napokban volt e lapok hasábjain ismertette; ezzel kapcsolatban közöltetett a nt. egyházmegye f. évi apr. 11-én hozott 12. sz. határozata is. A több számra terjedő cikksorozat megvilágosítani igyekezett a nt. egyházmegye álláspontját. Hogy a tisztelt olvasóközönség teljes tájékozottságot nyerjen: következzenek a debreczeni ev. ref. egyház álláspontjának megvilágítása. Erre azonban most már nincs idő, mert a döntésre hivatott egyházkerületi közgyűlés június 1-ső napjára össze van híva s addig a cikksorozat közlése a szerkesztőség legjobb akarata mellett sem volna lehető. A debreczeni ev. ref. egyház kinyomtatattja tehát a pa-

rochiális körök szerinti szervezkedésre vonatkozó felterjesztéseit, hogy az egész ügy folyamatát megismertesse. Addig is azonban nem lesz érdektelen azon nyilatkozat közlése, melyben a debreczeni ev. ref. egyház a nt. egyházmegye f. évi 12. sz. határozatával szemben elfoglalt álláspontját jelenti ki. E nyilatkozat az esperes úrhoz való kérelem alakjában jött létre és a következő:

Nagytisztelű Esperes Ur!

A debreczeni ev. ref. egyházmegye 1892. évi apr. 28-ikán tartott közgyűlésének 22. sz. határozata és ev. ref. egyházunk presbyteri közgyűlésének 1892. évi május 26-án 158. sz. alatt kelt végzése alapján alakított vegyes bizottság tárgyalásairól felvett két jegyzőkönyv szerint a nt. egyházmegyei közgyűlés küldöttei a parochiális körök szerinti szervezkedés 1. és 2-ik fejezetének letárgyalása után kifejezték, mikép „sulyt fektetnek arra, hogy a debreczeni egyház a mostani egyházmegye kebelében megmaradjon s annak erejét és díszét képezze“, ev. ref. egyházunk küldöttei pedig a békés együtt maradásra törekvés e kinyilatkoztatása után kijelentették, hogy (az 1893. évi márczius 27-én tartott ülés jegyzőkönyvének 2. sz. szerint) „hajlandók egyháztanácsuk előtt a külön egyházmegyévé alakulásról szóló 3-dik fejezetnek egészben kihagyását s helyébe a debreczeni egyházmegye és egyház közötti viszony szabályozása tárgyában 1884-ben 20. sz. alatt hozott egyházmegyei határozat bevételét javaslatba hozni, azon feltétel alatt azonban, hogy:

1-ör. Két egyházkerületi képviselőnek (az egyházmegyét debreczeni ev. ref. egyházunkkal együtt illető négy képviselő közül) a debreczeni egyháztanács által leendő választásának jogát az egyházmegyei közgyűlés szabályrendeletben biztosítsa.

2-or. Két zsinati képviselőnek (szintén az egyházmegyét debreczeni ev. ref. egyházunkkal együtt illető négy képviselő közül) ugyancsak a debreczeni tanács által leendő választására vonatkozó jog megadását az e tárgyban intézkedésre hivatott egyházkerületi közgyűléshez az egyházmegyei közgyűlés pártolólággal terjeszse fel.“

A viszonynak ekként leendő szabályozásához két egyházmegyei küldött is hozzájárult, miért a küldöttségnek ebben az értelemben való megállapodása a küldöttség többségének véleményes javaslatává vált: a nagyv. egyházmegyei közgyűlés f. évi apr. 11-én 12. sz. alatt kelt határozatában 28 szavazattal 14 ellenében mégis a kisebbség álláspontját fogadta el, mely szerint akként döntött, hogy a debreczeni egyház küldöttjei által az egyházkerületi és zsinati képviselők választására vonatkozó indítványt mellőzte, de, mivel a kisebbség véleményének ez képezi egyik sarkalatos pontját, az 1884. évi 20. sz. egyházmegyei határozatot továbbra is fentartotta.

Sajnálattal értesültünk a nt. egyházmegyei közgyűlés határozatáról, mert abban a meggyőződésben vagyunk, hogy egyházunk küldöttei által tett és a vegyes küldöttségben többségileg elfogadott indítványban megvan mindaz a feltétel, mely a debreczeni egyház és egyházmegye vezetőinek mindenkor jóakarata mellett a két fél békés együttmaradását biztosíthatta volna; miután azonban a nt. egyházmegyei közgyűlés többsége másként határozott, presbyteri közgyűlésünk a nt. egyházmegye határozatával szemben tisztelettel kinyilatkoztatni kénytelen, hogy eddigi álláspontjához hiven a parochiális körök szerinti szervezkedésre vonatkozó Javaslat 3-ik fejezetében kifejezett határozatát az egyházmegyévé alakulásra nézve továbbra is fentartja.

Mivel az ügy mai állásában akként áll a dolog, hogy a vegyes küldöttség javaslata szolgált a nt. egy-

házmegyei közgyűlés 12. sz. határozatának alapjául s ebben a határozatban az jutott döntés alá: elfogadjatik-e a küldöttség többségének javaslata vagy nem? mivel továbbá a küldöttség többségének javaslata nem egyezik teljesen egyházunk eddigi álláspontjával, mely az egyházmegyévé alakulást tüzte ki czélul: az a meggyőződésünk, hogy a főtiszt. és méltóságos egyházkerületi közgyűlés, mely az 1891. évi 260. sz. határozatával addig tett felterjesztéseink és felebbezésünk alapján indította folyamatnak az ügyet, nem láthatja azt minden oldalról megvilágosítottnak, ha csak a tárgyalás folyamán újabban felmerült tárgyakra nézve adott jelen nyilatkozatunk az iratokhoz csatolás végett fel nem terjesztetik. Minélfogva tisztelettel kérjük Nagytiszt. Esperes Urat, hogy tekintettel arra is, mikép a nt. egyházmegye ez évi 12. sz. határozatát kétségkívül azért küldötte meg ev. ref. egyházunkhoz, hogy arra ev. ref. egyházunk is nyilatkozzék, jelen nyilatkozatunkat, mint a mely a Javaslat tárgyában való döntésre véleményünk szerint különben is szükséges, a főtisztelű és méltóságos egyházkerület legközelebbi közgyűléséhez felterjesztett iratokhoz csatolás végett a főt. püspöki hivatalhoz elküldeni méltóztassék.

Legyen szabad egyidejűleg a fenforgó ügyben fölkérnünk a főtisztelű és méltóságos egyházkerületi közgyűlés figyelmét a következő körülményekre:

A nt. egyházmegye 1891. évi 24. sz. határozatában attól tette függővé a parochiális körök szerinti szervezkedésre vonatkozó javaslat tárgyalását, hogy előbb az egyházközségi közgyűlés nyilatkozzék arra nézve; 1891. évi 71. sz. határozatában még fentartotta ezt az álláspontját; de 1892. évi 22. sz. határozatában mellőzendőnek mondotta ki az egyházközségi közgyűlés határozatának szükségességét s ez által önmagától arra az álláspontra tért, melyet ev. ref. egyházunk 1891. évi 180. sz. és az 1891. évi 260. sz. egyházkerületi határozat alapjául szolgáló felterjesztésekben elfoglalt, mi által megszűnt az az akadály, mely miatt a Javaslatnak érdemleges tárgyalása eddig függőben maradt, sőt a nt. egyházmegye f. évi apr. 11-én 12. sz. határozatában részleteiben való tárgyalás és némi módosítás után maga is megerősítésre terjeszti föl a Javaslatot.

A nt. egyházmegye 1884. évi 20. sz. határozatában nyilván elismeri maga is, „hogy az egyházi törvények 132—134. §-aiban körülírt felügyeleti teendők sem az iskolák nagy száma, sem a számadások terjedelme miatt az esperes által sikeresen végezhető nem volnának, de tekintve azt is, hogy a debreczeni egyház mindenkor oly értelmi erővel rendelkezik s jelenleg is oly berendezéssel bir, mely az egyházi, iskolai és vagyoni ügyek helyes vezetését és gondozását már magában is biztosítani képes, említett §-okban lefektetett felügyeleti jog gyakorlatát a debreczeni egyházra nézve mindaddig nem alkalmazandónak mondja ki, míg az egyházi és iskolai ügyek, vagy a vagyonkezelés tekintetében felmerülő panaszok az egyházmegye jogkörének alkalmazását szükségessé nem teszik,“ mely határozatból nyilván kitészik, hogy egyházi felsőbb hatóságunk, maga a nt. egyházmegye tesz bizonyosságot a mellett, hogy az egyházmegye felügyeleti joga ev. ref. egyházunkban a mostani szervezet mellett sem gyakorolható sikeresen; még kevésbé gyakorolható az a parochiális körök szerinti szervezkedés után, a mint ezt 1891. évi 124. sz. felterjesztésünkben indokoltan kimutatni szerencsénk volt. A főtiszt. és méltóságos egyházkerületi közgyűlés előtt tehát, midőn a Javaslat tárgyában dönt, nem kisebb kérdés áll megoldás végett, mint az, hogy pusztán a

törvényes rendelkezés fentartására való tekintetből, érvényben álljon-e fenn továbbra is oly viszony, melynek tarthatatlanságát közel százados gyakorlat és ennek terén szerzett tapasztalat folytán maga a nt. egyházmegye bizonyítja hivatalos határozatában. Teljes bizalommal lehetünk ennél fogva abban a meggyőződésben, mikép a főtiszt. és méltóságos egyházkerületi közgyűlés bölcsesége a fenti minden kétségen felül álló bizonyítékok folytán Javaslataunkat fogja határozattá emelni, mely biztosítékot nyújt a visszas helyzetből származott egyenetlenség végképi megszüntetésére s oly viszonyok valószínűsítését teszi lehetővé, melyektől a debreczeni ev. ref. egyház zavartalan fejlődése, sőt életérdeke függ a legnagyobb mértékben.

Mindezeknél fogva tisztelettel kérjük a főtiszt. és méltóságos egyházkerületi közgyűlést, hogy azon jogkörénél fogva, mely az egyházi törvények 36. §-ában foglaltatik, tekintettel arra is, hogy a legközelebbi zsinat jegyzőkönyvi határozatában kimondotta a nagyobb egyházközségek egyházmegyévé alakulása lehetőségének elvét, a debreczeni ev. ref. egyház parochialis körök szerinti szervezkedésére vonatkozó Javaslata tárgyalását kimondani, magát a tárgyalást ezen közgyűlés folyamán fogantatni és a Javaslata a maga egészében megerősíteni, ha pedig a megerősítés útjában valami nehézség állana, e nehézség elhárítására részletes utasítást adni méltóztatnék.

Mely tiszteletteljes nyilatkozatunk megtétele után vagyunk

Debreczen, 1893. május 22. napján tartott presbyteri közgyűlésből

kiváló tisztelettel

Kiss Áron

püspök, mint lelkész-elnök.

Simonffy Imre

királyi tanácsos, főgondnok.

Somogyi Pál

főjegyző.

Az alsó-szabolcs-hajduvidéki ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

Az alsó-szabolcs-hajduvidéki ev. ref. egyházmegye közgyűlése f. hó 17-ikén Debreczenben, a vármegyeház nagy tanácstermében tartott meg.

Kezdetre bizony lehangoló volt, mert a világi elnök azt volt kénytelen jelenteni, hogy közszeretben álló esperesünk, Szeremlei József betegsége által akadályozva van a megjelenésben. Fölkérése folytán Soltész László legrégebbi e. m. tanácsbíró foglalta el a társelnöki széket s a gyűlést buzgó imádsággal ő nyitotta meg.

Első fontosabb tárgy a szavazatbontó bizottság jelentése volt. E szerint a legközelebbi 10 évre *esperessé* Szeremlei József, *gondnokká* gr. Degenfeld József hajdu-megyei főispán; *tanácsbírákká*: egyházi részről Soltész László, Zsigmond Sándor, Bakóczy János, Pákozdi Lajos és Láposy János; világi részről: Lengyel Imre nyug. tsvzéki bíró, Rásó Gyula kir. tanácsos, hajdum. alispán, Osváth Ferencz ügyvéd, Ónody Géza orsz. képviselő és Puky Gyula debreczeni kir. táblai elnök; *jegyzőkké* egyh. részről Zsigmond Sándor és Láposy János; vil. részről Fekete Sándor hajdum. főjegyző és B. Vay Arnold, csaknem mindnyájan egyhangulag választottak meg. Valóban örvendetes jelenség, mert arról tanuskodik ez a választás, hogy egyházaink a régi kipróbált erőket meg tudják becsülni és elismerésre méltó egyértelműséggel emelik a megtiszteltetés székébe a magukat érdemlített személyeket.

Uj tag tulajdonképek (mivel Láposy János t. b. mint jegyző, eddig is szolgálta már az egyházmegyét) csak egy van a tisztikarban: Puky Gyula, a kit örömmel és jogos büszkeséggel soroz vezérferfiak közé a tractus, s a ki még mielőtt rövid, de tartalmas beszéddel elfoglalta volna t. b. székét, már mindenkit meghódított lekötelező, szíves modorával.

A választás jól sikerülte felett érzett igaz örömet csakhamar megzavarta három általánosan tisztelt férfiu lemondásának bejelentése. Az esperes betegségére hivatkozással kérte fölmentetését, de a közgyűlés egyhangu határozatával újra fel fog kéretni hivatalának tovább vitelére s óhajtjuk és reméljük, hogy az őszinte bizalom és ragaszkodás ezen nyilvánulása megmásíthatja vele lemondási szándékát s a jövő közgyűlésen újra ott láthatjuk őt megszokott helyén. Zsigmond Sándor és Láposy János tanácsbíróvá is megválasztván: jegyzői teendőik másra ruházását kérték. Egyházmegyénk — mint a választási ténynyel is bebizonyította — legszívesebben őket bizná meg ezutánra is a jegyzőséggel, a mely különben sem incompatibilis más egyéb tisztségükkel, de határozottan kijelentett lemondásukat utóvégre is kénytelen volt a közgyűlés elfogadni és az elnökséget az új választás elrendelésével megbízni. Értjük és tudjuk méltányolni jegyzőink szerénységét, mely szerint utat akarnak nyitni másoknak is az e. megye adminisztrációjával közelebről megismerkedésre és tehetségüknek ott is érvényesítésére; de az e. megyére egyáltalában nem tartjuk azt nyereségnek, hogy mindkét jegyzői állás egyszerre egészen új és kevésbé gyakorlott egyénekkel töltsék be.

Az e. kerületi képviselők megválasztása után az esperes évi jelentése olvastatott fel, mely azon kívül, hogy egyházaink szellemi, vallás-erkölcsi és anyagi viszonyait általában jóknak tünteti fel, egyeseknek és egyházaknak igazán dicséretre érdemes ajándékozottságról sok szép képet rajzol. Méltónak tartom ezek közül felemlíteni, hogy a balmaz-magyar-ujvárosi egyházban özv. Tar Andrásné, egy közrendű, de fenkölt gondolkozású nő 10,000 frtot adományozott egyházi czélokra s évenként 600 frtot egy tanító fizetésére. Nánáson Takács László a gymnásium szomszédságában levő 4000 forint értékű házáat az egyháznak ajándékozta, ezen kívül pedig megígérte, hogy ha a testvére, özv. Csohány Miklósné által adományozott 40 holdas földbirtok jövedelme egy tanító fizetésére elég nem lenne, azt is kipótolja 600 forintra. Csegén b. Vay Béla 2000 frt költséggel új iskolát építtetett. Szoboszlón két gyönyörű új iskola, összesen 8 nagy tanteremmel a befejezéshez közel áll (két terem már a f. iskolai évben is használatba van véve) s ez iskolák udvarán 1—1 jóvizű, igen czélszerű, ivókészülékkel felszerelt furott kut csillapítja a nagyszámu növendékek szomját. Német-Ujvárosban és Saápon az új templom megnyílt; ez utóbbi helyen 10,000 frt építési kölcsön törlesztése végett földadójuk 25%-ának megfelelő összeget szívesen fizetik az egyháztagok.

Ugyancsak az esperesi jelentésből megtudtuk azt is, hogy Dadán és Szoboszlón mindeztideig a felszázad előtti palástdíjak vannak érvényben; el is rendelte a közgyűlés, hogy ha már más tekintetben folyvást előre haladnak: érvényesítől legalább 1859-et s az akkor egyh. kerületileg megállapított díjakat adják lelkészeiknek.

Az érdekes és tanúságos esperesi jelentés, mint rendszeren, egész terjedelemben ki fog nyomtatni a jegyzőkönyvben s ez az adományozóknak is meg fog küldetni. A nagyobb adományokért az egyházmegye is kifejezi köszönetét.

T.-polgári missió egyházunkban a templom- és toronyépítést megkezdték. Érdekes, hogy e pápista községben a ref. iskolába járó 34 gyermek közül 13 ref. és 21 róm. katolikus.

A közgyűlést megelőző napon tartott lelkész-egyleti gyűlésnek a lelkészi gyámintézet alapszabályain eszközölt czélszerű módosításai egész terjedelmükben elfogadtattak és megerősítettek. A módosítás 3 irányban történt. 1-ör a lelkészek az általuk eddig fizetett 20—16—12—6 frt évi járulék helyett az e. m. becslés szerint megállapítandó összes jövedelmük 2%-át fogják ezután fizetni, mely mintegy 250—270 forint bevételi többletet helyez kilátásba. 2-or az 1877 óta özvegyekké lettek gyámdíja 300 forintban, kiskoru gyermekeik neveltetési pótléka egyenként 50 frtban állapított meg, úgy azonban, hogy e 2 rendbeli segély az 500 frtot túl nem haladhatja. 3-or. Gyámintézeti választmány felállítását rendeltetett el.

A közpénztári, tanítói gyámintézeti és lelkészi gyámintézeti pénztárakról vezetett számadások rendben találtak.

Tanügyi bizottságunknak az iskolák anyagi, szellemi és népmozgalmi szempontból szerkesztett jelentése könnyen áttekinthető képét adja az iskolák állapotának s rámutatván arra, hogy az e. kerületünk által kiadott és egyedül engedélyezett tankönyvek terjedelmesek voltak és nem mindig a gyermek felfogásához mért nyelveztük miatt sok kívánni valót hagynak fenn s különösen olyan iskolákban, hol egy tanító több osztályt tanít, sikerrel nem használhatók: javasolja, hogy kéressék fel az egyházkerület más tankönyvek engedélyezésére is. E javaslatot a közgyűlés magáévá tette.

Győrössi Mihály hadházi tanító arra kéri az egyh. megyét, hogy vesse közbe magát érte a közoktatásügyi miniszteriumnál s eszközölje ki, hogy mivel ő most kérte nyugdíjaztatását: reá ne a régebbi, hanem a legújabb nyugdíjtörvény alkalmaztassék. A miniszterium u. i. azon elvből indulván ki, hogy szolgálatképtelenné vált tanítónak a segéd tartás csak 1 évre engedélyezhető s folyamodó az 1885. évben egyik szemét elvesztvén, csak 1886-ra vehetett volna maga mellé kiségitőt, holott e kedvezményt az egyházi hatóság beleegyezésével ma is élvezi: részére a már újabbal helyettesített régebbi törvény alapján utalványozott ki 105 frt nyugdíjat, az 1886. óta tőle bekövetelt járulékot pedig az adóhivatal által visszaadni rendelte. Az ily módon nyugdíjazott sérelmesnek látván ügye illetén elintézését, újra folyamodott a közokt. kormányhoz, bizonyítványt mutatott fel arról, hogy ő most is szolgál, sőt a kir. tanfelügyelő is bizonyította, hogy kétszeri látogatása alkalmával ő is ott találta iskolájában; ennek dacára nyugdíja feljebb nem emeltetett. Az egyházmegye a canonica visitatio jegyzőkönyveiből nyerendő adatok alapján felvilágosítást fog nyújtani és pártolólólag lépni fel a kormánynál.

Révész Bálint emlékére 247 frt 78 kr. gyűlt az egyházmegyében, de Dada, Saáp, N.-Ujváros és Polgár még ezután fogják adományukat beküldeni.

A debreczeni felsőbb leányiskola internatusának megnyitása bejelentetvén, az egyházmegye alapítványi helyére a dadaí lelkész társ leánykája: Szücs Anna ajánlatott.

Szoboszlón 2 új tanítói állást rendszeresítettek 400 frt törzsfizetéssel és 3 ötven frtos ötödéves pótlékkal. Az intézkedés helyben hagyást nyert.

Csegén az egyh. adórendszert megváltoztatták; a közgyűlés megerősítette s az ellene beadott felebbezést elvetette.

Nagyfalu és Hadház terményadójukat pénzfizetésre változtatták; amaz 5 frt, ez 6 frt váltásdíjat adván a rozs köbléért behivatalnokainak. Az egyházmegye beleegyezése megadatott.

Az egyházi adózást Hadházon is új alapokra fektették. Ezelőtt 1 frt, 1 véka, — 1 frt, 2 véka rozs volt egy pár adója, az egyh. községi gyűlés által elfogadott javaslat szerint minden nagykorú férfira vagy nőre személyi adó czímen 1 frtot s ezen túl minden állami adó frtja után 10 kr.-t vetnek ki. A felebbezéssel meg nem támadott intézkedés megerősített.

A nánási egyház, hogy 6 osztályu gymnásiumát 8 osztályuvá emelhesse, egyszersmindenkorra 15,000 frt, azután évenként 10,000 frt államségélyért kíván folyamodni. Kérvényének pártolólólag felterjesztése egyhangulag elhatározott.

Az 58 pontból álló tárgysorozat 2 óra tájra teljesen letárgyaltván, kedélyes lakoma után, melyen a gyűlés összes tagjai az e. m. gondnok úr szívesen látott vendégei voltak, sietett ki-kí haza. —s.

IRODALOM.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

néh. *Révész Bálint*, debreczeni ev. ref. lelkész, tiszántuli egyházkerületi püspök hátrahagyott irodalmi műveire.

Igéretem szerint folytatni fogom s Isten kedvező segítségével e folyó évben be is fogom végezni, a mit a mult esztendőben három kötet kiadásával megkezdtem: néh. nagynevű püspökünk, *Révész Bálint* hátrahagyott irodalmi műveinek kiadását.

A folyó év végéig ismét *három kötet művet* fogok sajtó alól világ elé bocsátani, hogy igénytelen szemelyem is hozzájárulhasson ama szellemi emlék fölemeléséhez, melyet minden sora, szava és tette megérdemel tőlünk annak az igazán nagyinak, ki hervadhatatlan dicsőségében él, a múlt idők által nem kisebbedve, igen sokunknak szíve mélyén.

Az újabb kibocsátandó három kötetben nem az „imádkozó“ *Révész Bálint* fog a maga nemesen tiszta, Istenhez emelő hangján megszólalni, hanem az „igehirdető lelkész“, a prédikátor fog azokban hozzánk beszélni, minket tanítani. Meg fogja mindenki látni, hogy ezekben is teljesen hű marad ő önmagához, s a ki örökszép imádságainak hangját ismeri, ugyanazon szív verését fogja egyházi beszédeiből is fölismerni.

A mult évi három kötet után következő 4., 5. és 6. kötetek beosztása következő lesz:

A 4. és 5. kötetben *ünnepi, évszaki és néhány kiválóbb alkalmi egyházi beszédek* adok, kezdve az egyházi év kezdő pontját, az adventi első hetet megelőző (több helyen bűnbánati) vasárnapon mondható két egyházi beszéddel, s azután folyton az egyházi és természeti év folyamán haladva, közleni fogok adventi, karácsonyi, ujévi, téli, farsangi, böjti, tavaszi, virágvasárnap előtti vasárnapi, virágvasárnapi, nagypénteki, husvét, husvét utáni vasárnapi, áldozócsütörtök előtti vasárnapi, áldozócsütörtök és pünköst közötti vasárnapi, pünkösti, pünköst utáni vasárnapi, nyári, a különböző időjáráshoz alkalmazott aratási, szüreti s ezen alkalmak idején való úrvacsora-osztási, őszi egyházi beszédeket — lehetőleg mindenikből többet, négyet-ötöt is — s végre az 5. kötet utolján lelkészi székfoglaló, templom-szentelés, harangfelállítás, a király születésnapján mondandó egyházi

beszédet, s ha a kiszabott tér engedi, néhány közönséges prédikációt s esetleg gyakorlati bibliamagyarázatot.

Az 5. kötet ezek szerint kiegészítője lesz a 4.-nek. A kettő együtt vezet át az egész egyházi és természeti éven.

Megjegyzem, hogy a hagyatékban alig néhány közönséges egyházi beszédre találtam. Néh. Révész Bálint, egyházi beszédeiben különösen az alkalmyszerűség embere volt, s ez tette és teszi legnagyobb részben ma is az ő beszédeit rendkívül hatásosakká, ez adja meg azok keretét, építő erejét.

A 6., az utolsó kötetben, mint a 3.-dikban volt, ismét a legkülönbözőbb alkalmakra szóló halotti egyházi beszédek teszek közzé az ezen tekintetben rendkívül gazdag hagyatékból.

Kérem a hazai protestáns közönséget, főként a lelkes urakat, ezen vállalat támogatására.

Minden kötet husz ivre fog terjedni. Egy-egy kötet előfizetési ára 2 firt, a három köteté együtt 6 firt leend, fűzve. Elfogadom a megrendelést bekötött példányokra is, a mely esetben mindenik kötet ára 50 kr.-ral emelkedik. A bekötés díszes és szilárd voltáról *Dávidházy Imre* előnyösen ismert helybeli könyvkötészete biztos kezeskedik.

Kérem az előfizetési pénzeket, esetleg megrendeléseket f. évi június 20-ig beküldeni hozzám s én az egyes kötet műveket f. évi augusztus, október és december hónapok tizedikéig a t. előfizetők kezébe fogom juttatni.

Az eddig megjelent három kötet *Kókay Lajos* könyvkereskedő és kiadó úrnál Budapesten (Károly-u. 1. sz.) van bizományban letéve.

Teljes tisztelettel

Debreczen (Nagy-Péterfia-u. 977.), 1893. május 27.

Csiky Lajos,

ev. ref. theol. akad. tanár.

Magyarország Egyházi Közigazgatási Térképe.

Sajnosan nélküli mindmáig közéletünk, főleg pedig az egyházi, iskolai és közhatalosi közigazgatás minden hivatala s tisztelője az egyházi közigazgatásnak egyetemes, hazánk mindegyik felekezetére kiterjedő s az összes felekezeti hatóságok területközeinek találkozásait és eltéréseit áttekinthetőleg feltüntető térképét.

Egyes felekezeteknek egyes egyházmegyei (egyházkerületi) térképei közrebocsátattak ugyan, de mindegyik ily térkép egy-egy kormányzati körnek csupán területi adatait (s azokat is vonatkozás nélkül akár a saját népességi adataira, akár az ugyanezen területen működő más egyházhatóságok illetékességi körére) teszi szemléltetővé; a lélekszám szerinti kimutatásoknak itt-ott előforduló széljegyzetes adatai pedig elavultak, a mai népességi viszonyoknak meg nem felelők.

Az egyházi névtárak (schematismusok) és a legutóbbi népszámlálás vallásfelekezeti adatainak feldolgozása megbízható, közhitelű csoportosítást nyújtják egyházi közigazgatásunk különféle tényezőinek; ám e munkák együtt és szakszerű összehasonlításokkal képeznének csak egészét és mind az összegyűjtés, mind az egybevetés sok fáradsággal és költséggel jár. Így teljes áttekintést, kölcsönös vonatkoztatásokat az egyházi közigazgatás terén alig-alig nyerhetni, holott erre úgy az egyházi és iskolai, mint a közhatalosi hivataloknak (de egyeseknek is) sokszor nagy szükségük volna.

Eötvös Károly Lajos kir. tanfelügyelő úr „Egyházi Közigazgatás Kézikönyve” most megjelent utolsó füzettel teljessé vált két kötetének szerzője az egyházi, iskolai

és közhatalosi közigazgatásnak e szinte leküzdhetetlen nehézségeit elosztandó, oly térképet szerkesztett, mely egybefoglaltan föltárja a különféle felekezetbeli összes egyházmegyék (egyházkerületek) és az iskolai és törvényhatósági területek sokfélefépen tagolt határait, s ezzel hazánk egyházi közigazgatási felosztását áttekinthetővé teszi; másrészt minden felekezetnek legalább 800 lelket számláló összes egyházközségeit, valamint azon bár kisebb egyházközségeket is szembeötlően jelzi, melyeknek több leány- vagy fiókegyházzal, avagy szórványokkal együtt számot tevő anyaegyházi minősége a rendelkezésre állott adatokkal megállapítható volt. E mellett a felekezeti főhatóságoknak és az anyakönyvvezetői kerületeknek vármegyénként, a felekezeti közép- és főiskoláknak pedig tankerületenként csoportosított kimutatása is helyet nyert a nagy térkép szélein, hol a szín-, szám- és jelmagyarázatok szintén összeállítva s a térkép használatát fölötte megkönnyítik.

A több, mint 3000 községet s abban legalább kétszerannyi egyházközséget népesség szerint is feltüntető térkép a hegyrajz és közlekedési vonalak mellőzéseivel tisztán áttekinthetővé vált. Még inkább biztosítandja könnyű használatát az adatokkal tömött térképnek a művészi kivitel, mely felől biztosítékot nyújt legkiválóbb műintézetünk: a „Hölzel és Társa” czég térképrajzoló és nyomtató vállalata, mely az 1:900,000 méretű, 75 cm. magas, 106 cm. hosszú, nagy térképet: „Magyarország Egyházi Közigazgatási Térképét” hat színben nyomva fogja előállítani és az egyházközségek, valamint népességük jelzésében legnagyobb pontosságra és szemléltetőségre sikerrel törekszik. — Az „Egyházi Közigazgatás Kézikönyve” című, immár teljes egészében megjelent műnek akar e térkép kiegészítője lenni. Előre is gratulálunk a fáradhatatlan munkásságú szerzőnek ezen új művéhez, s melegen ajánljuk azt úgy hatóságaink, mint egyeseknek is figyelmébe, anyagi támogatásába. A kézikönyvet Hornyánszky Viktor adta ki s ugyanő lesz a térkép kiadója is, a mi a fentebb említett jónévű czég hozzájárulásával újabb biztosíték e vállalat megbízható volta felől.

Könyvismertetés.

„Az egységes középiskola és nemzeti kulturánk.”
Irta dr. Kemény Xavér Ferencz. Budapest, Hornyánszky Viktor. 1—120 l.

II.

E fejezetben „A polytechnikum tanárainak nyilatkozatai és a reáliskola” cím alatt mondja el nézeteit. Abból indul ki, hogy közoktatásunk gyökere reformja 25 éves alkotmányos életünknek egyik legnagyobb, következményeiben legmesszehatóbb reformja lehetne, mert ezzel készítjük elő szellemi életünk jövőjét, vethetjük meg nemzeti kulturánk alapját. Mivel meggyőződése, hogy ily nagyfontosságú reformnál nem miniszteri értekezlethez, hanem nyilvános tanítással foglalkozó tanárokhoz kell fordulnunk; mivel többször mondották, hogy midőn a gymnásisták a polytechnikumon a reálistákkal összejönnek, még a nekik egészen új tárgyakban is — chemia, ábrázoló mértan — rövidebb, hosszabb idő mulva tulszárnyalják a reálistákat. Hogy tehát minderről határozott ítéletet alkothasson, a polytechnikumi tanárok véleményét személyesen kérte ki. Így hallgatta meg Illosvay L., Fölser J., Tötössy B., Schuller A., Wartha V., Liphay S., Rados G., Klímm M. tanárokat.

E szakférfiaknak sokszor a lényegben tetemesen eltérő nézeteit nem részletezem, noha érdekesen igazol-

nák, hogy az egységes középiskola kérdésében mennyire elütők a vélemények: inkább azon következtetéseket nézzük, melyeket szerzőnk a szaknyilatkozatokból elvont. Ezek: 1. Azok a tanárok, a kik hallgatóikat inkább theoretikus irányban óhajtják kiképezni, jobban vannak elégedve a gymnásistákkal.

2. A kik pedig hallgatóikat praktikus mérnököknek, építésznek, vegyésznek stb. akarják képezni, jobban kedvelik a realistákat

3. Mint senki által kétségbe nem vont igazság az derül ki, hogy a tulajdonképi polytechnikai tárgyakra a realisták jobban előkészítve, sőt a gyakorlati tárgyakban a haladás meg van nekik könnyítve, kevesebb szorgalommal s fáradtsággal jutnak el oda, hová a gymnásisták csak tanár és tanítvány részéről való jelentékeny erőfeszítéssel érnek.

Szerzőnk, mint a realiskolának föltétlen híve, a polytechnikumi tanárok némelyikének azon kijelentésére, hogy a gymnásisták a polytechnikumon is többé-kevésbé megelőzik a realistákat; különösen arra, hogy a kezdetben határozott előnyben levő realistákkal a gymnásisták lassanként egyenlőkké lesznek: három főokkal felel. Oka e ténynek

1. vagy az, hogy a polytechnikumon nem helyes irányba terelik őket;

2. vagy hogy a realisták, kik magokat bizonyos irányban fölénnyben érzik a gymnásisták felett, elmulasztják saját erejük fokozását;

3. vagy hogy, a mint némely polytechnikumi tanár állítja, észjárásuk kevésbé van fegyelmezve s így a magasabb elméleti kiképzésre kevésbé alkalmasak.

A két első föltevésen csak a polytechnikum segíthet, az utóbbin maga a realiskola, ha jó tanárai vannak.

Azt az előnyt, melylyel a realisták a műegyetemen pályájukat megkezdik, nem feladni, hanem fokozni kell, hogy az az előny általánossá legyen és e mellett minden realista még annyira, sőt ha lehet, még fegyelmezettebb észjárású, mint a gymnásista. Az egységes középiskolával, igaz, egyöntetű anyagot nyerhetünk, de lehetetlen, hogy az ifjak a realirányban oly intensív kiképzést nyerhessenek, mint a dualisztikus rendszer mellett. Három éve feláldoztuk a görög nyelvvel a valóságos gymnásiumot, most a német földről behozott egységes középiskola jelszaváért feláldozzuk a realiskolát? Hisz a miniszter által 1890-ben összehívott értekezleten a főigazgatók és miniszteri biztosok elismerték, hogy *a latinban elért eredmény a gymnásiumban nem megfelelő; ellenben a német nyelvből elért eredmény a realiskolában kielégítő, a gymnásiumban kívánni valót hagy fenn, s a realisták eredménye általában jobb, mint a humanioráké.* Imé a realiskolák igazolása, melyet *Lipthay, Illosvay* és *Rados* műegyetemi tanárok nyilatkozatai is megerősítettek. Hagyjunk tehát békét a realiskolának!

Szerzőnk úgy látja, hogy a műegyetem tanárai előtt az egységes középiskolát a következő okok teszik oly kívánatosná:

1. Ily módon egyöntetű anyagot nyerve, a haladás vele könnyebb, mint a heterogen elemmel. Ez ellenvetést szerzőnk akként orvosolná, hogy a műegyetemre csak a realistákat, tehát nem a gymnásistákat is kvalifikálná.

2. Mert a latint az általános képzés szempontjából a realistákra is kívánatosnak tartják. A latint tehát a realiskolán is kötelezővé kell tenni, javasolja szerzőnk.

3. Mert némelyek azt hiszik, hogy általában a humaniorák intensivebb tanítása a realiskolákon az ifjak észjárását fegyelmezettebbé teszi. Szerzőnknek erre is megvan a maga mondandója, az nevezetesen, hogy a

műegyetem tárgyai a matematikai, physikai és chemiai tanulmányok az észjárásnak oly irányú fegyelmezését, a minőt a műegyetem ifjainál, az orvosnövendékeknel megkívánunk, legalább is megadják úgy, mint a humaniorák intensivebb művelése. De e részben is a tanárok minősége a legfőbb irányadó.

Bizonyos, hogy dr. Kemény a minő föltétlen híve a középiskolai dualismusként, oly hevesen ostromolja az egységes középiskolát. Ha látjuk azt a nemes hevet, a melylyel a szerinte megtámadott realiskola védelmére kel: mért ne néznők el, hogy a polytechnikumra és tanáira sem vonatkozik csipős megjegyzéseket tenni, a gymnásiumnak pedig egyenesen szemébe mondja, hogy ő sem jobb a Deákné vásznánál. De e hevében épen arról felejtkezik meg, hogy tetszetős érveléséből egy kis ügyességgel, nem is sophistikus éllel, egyenesen az egységesítés javára is lehet legalább is olyan érvekkel előhozakodni. Azonban mindez természetes lévén, könnyen is érthető.

III.

Műünk harmadik fejezete: *Az egységes középiskola különböző formáiról* szól. Szerzőnk a februári értekezlet tárgyalásaiból, a sajtó és egyesek élőszóbeli discussióiból arra a meggyőződésre jutott, hogy sokan az érdekeltek közül nincsenek tisztában az egységes középiskola czéljával és feladatával. Pedig csak ha ezzel tisztában vagyunk, lehet vitatkoznunk arról: vajon a gymnásium és realiskola egyesítésével teremtendő új középiskola alkalmas lesz-e az előzetesen megállapított czél elérésére?

Dr. Kemény azt hiszi: nem volt czélszerű a kérdést ily általánosságban fölvetni: *legyen-e egységes középiskola vagy sem?* Ha megegyezünk abban, hogy a jövő középiskola a tudományos, a tanári, jogi, orvosi, mérnöki stb. pályára készítsen elő: akkor lehet vitatni, hogy e szakokra beérjük-e az egységes középiskolával? Szerzőnk nem mondja, hogy ily egységes középiskola egyáltalában lehetetlen; de mert sem Németországban, sem nálunk oly szervezet még nem merült fel, melytől a reform biztos sikerét várhatná: nemcsak nem híve az egységes középiskolának, sőt azt tudományos fejlődésünkre egyenest károsnak tartja, mint a mely nem nyújt biztosítékot arra, hogy nemzeti fejlődésünket a német befolyás alól felszabadítsa.

Bármely reform sikerét vagy sikertelenségét matematikai pontossággal előre kiszámítani nem lehet; de ha valamely reform oly kevés sikerrel kecsegtet, ellenben annyi veszélylyel fenyeget: maradjunk a régi mellett; jobb tűrni a jelen gonoszt, mint az ismeretlen felé sietni. De nem is oly égetően sürgős az egységes középiskola kérdése. Ne játszunk va-banque-ot és ne tegyük kockára azt a keveset is, a mink van. Próbát akarunk tenni? tegyük azt egy-két, de nem az ország összes középiskoláival. Igaz, a kételkedés sok fontos eseményt kifordít medréből. De nem hevenyészett *nagy tette* van szükségünk, hanem böics körültekintéssel mélyen megalapozott fundamentomra, a melyen egyetememes önálló kulturánk hatalmas épületét fölemelheszük. Ámde ily biztos alapot sem az értekezlet tervezete, sem az azóta fölmerült tervezetek nem nyújtanak. Szerzőnk itt *G. Uhlig: Die Einheitsschule mit lateinlosem Unterbau* című művére és Svéd- és Norvégországnak a közös alapú egységes középiskolákkal tett sikertelen kísérleteire mutat. Majd éles bonczkés alá veszi Jancsó Benedek *Középiskolánk reformja* című művének az *Uj középiskola* című részletét. No ezen kevés emberi képet hagy szerzőnk. Nemcsak *Frary*-tól kölcsönzött érveivel ostromolja a Jancsó három tagozatu *Uj középiskolá-ját*; nem-

csak az elkeseredés gúnyjával, hanem különös marcangoló kedvteléssel taglalja annak a VIII. és IX. osztályok tagozatára vonatkozó *hidas*-át.

Jancsó Középiskolánk reformjában nevezetesen a kilencz osztályu egységes középiskolát három tagozatra tervezvén, a VIII. és IX. osztály mint végső tagozat lenne a középiskolát és egyetemet összekötő *hidas*, melyben az eddigi, *a hét éven át akarata és kedve ellen robot munkát parancs szóra teljesített rabszolgát* az arany szabadság használatához hozzászoktassuk s e mellett neki e szakban kellő előképzettséget adjunk az egyetemi tanulmányokra.

Szerzünk elősméri, hogy sok növendék az ethikai jellem alapjának hiányában az egyetemen nem tud szabadságával kellően élni; de tiltakozik az ellen, hogy a mai növendék a VIII-dik osztályban oly bánásmódban részesülne, hogy: „mikor kezébe adtuk érettségi bizonyítványát, benne voltaképen egy rabszolgát szabadítottunk fel.” De a tanulók sem köszönik meg Jancsónak, midőn az érettségit tett ifju és a rablánczon tartott maró eb, vagy a munkára korbácsütéssel kényszerített, de felszabadítása után dőzsölő rabszolga között talál párhuzamot. Mert biz azok között köztudomás szerint elég szép számmal kerülnek olyanok, a kik szabadságukban is erősen érzik hivatásukat. De Kemény szerint a tanárok épen jogosan tiltakozhatnak Jancsó azon állítása ellen, mintha „úgy örködnének a VIII. osztályu ifju minden mozdulata fölött, mint nyolcz év előtt.” Jól mondja Kemény, hogy az ily kicsinyes és gyermekes eljárásu tanárok száma középiskoláinkon ma már nagyon csekély lehet, sőt szerintem a mai viszonyok között és jó igazgatás mellett *nem is lehet*. Vissza is fordítja okoskodását szerzője fejére, hogy ha a Jancsó-szabásu tanárok működnek majd — mondja — az ő Uj középiskolájában, minden *hidas* ellenére csak *robotos rabszolgák* kerülnek az egyetemre.

Dr. Kemény akadémiai ifjuságunk erkölcsi léhaságának, a tudományok iránti hanyagságának okát nem is középiskoláink alacsonyabb színvonalában, sem nem a *hidas* hiányában, hanem egészen helyesen, egyetemre kerülő ifjaink jórészenek ethikai alapja hiányában, a szülői ház rossz nevelésében, a társadalom fonák nézeteiben és meggyőződésében keresi. Társadalmunkat még nem hatotta át kellően a kötelesség szigoru teljességének érzete. Társadalmunk szemében a munka nem élvezet, hanem teher; az iskola oly szükséges rossz, melynek igája alatt ifjainkat azért kell áthajtanunk, hogy a képesítő bizonyítványt nagy nehezen megszerezvén, protekziós világunk megnyissa előttük a hivatalok és méltóságok sorompóit. Ily idealizmus nélküli ifjaink, természetes, hogy az iskolai fegyelmet *rabszolgaságnak*, a munkát *robot*-nak fogják érezni.

De a tanárok is vethetnek e részben magukra. A derék szülők jogosan várhatják meg, hogy az iskola egyik főfeladata az *ethikai nevelés*, a társadalmi félszeg nézetek helyreigazítása. Iskoláink egyik kétségtelen nagy hiánya, hogy *csakis a tanítással, vajmi keveset törődünk a neveléssel*. Rajta vagyunk, hogy *minél több ismeret birtokába juttassuk ifjainkat*, de nem törünk arra, hogy *kedélyi életük minél bensőbb, mélyebb és gazdagabb legyen*. Sok ismeret, kevés szív soha sem ad egész harmonikus embert, az idealizmus csak romlatlan, nemes szívben talál termő talajra. Szeretetre, ideális lelkesedésre nem rendszer, nem könyvek, avagy *hidas*, hanem a *tanár egyénisége* nevel. De viszont a tanárnak is oly anyagi és erkölcsi helyzetet biztosítsunk, hogy benne a kenyérkereset gondja ne nyomja el kötelességének és

hivatásának eszményi felfogását! Nem uj, de arany igazságok, a melyeket bár ezerszer is, csak kevésszer hangoztatunk. Vajha szívök mélyében értsék meg ezeket tanárok, állam és fentartó testületek! Ezeknek valódi megértése lesz az az *igazi hidas*, mely biztosan vezet az egyetemi szabad tanulmányokra.

IV.

Nyolcz, vagy kilencz éves legyen-e a középiskolai tanfolyam? Középiskoláink reformjánál ez egyik főkérdés lesz; szerzünk a nyolcz év mellett érvel. Elsőben azt vizsgálja: mely okok birhatták tanférfiainkat a kilencz évre? Egyik Német- és Franciaország példája. Szerzünk ez okot még nyomósnak sem ismeri el. Sokat tanultunk már és tanulhatunk is még a külföldtől; de o'kultunk is nem egyszer: azért a külföld intézményei utánzásában óvatosak legyünk. Divatos változásokra ne törekedjünk, hanem az egyszer elfogadottat fejleszszük szükségünk szerint. Szerzünk a francia felsőbb oktatás szempontjából inkább igazolva látja a kilencz évet; de a németeket, a kik már is tízen török fejöket, ne utánozzuk.

Másik ok lehet a kilencz év mellett, hogy a tananyagot kilencz évre osztván be, a mai túlterhelésen segítsünk. Dr. Kemény szerint e túlterhelést a nélkül kell megszüntetnünk, hogy a szülők vállára még egy uj tanév terhét ne rakjuk; a fiatal ember előtt pedig a szabadabb szellemi mozgást igénylő önnevelésre és tevékenységre nyíló utat még egy évre el ne zárjuk. Szerzünk magára hivatkozva állítja, hogy a tanuló vagy felszabadulni az iskola nyúga alól, de nem a tanárok gyerekes bánásmódja, vagy valami szörnyű kényszer miatt, hanem azért, hogy a mindinkább fejlődő szellem a maga szüksége és ízlése szerint választhassa meg táplálékát. A túlterhelésnek szerzünk szerint nagyobb a híre, mint valósága. Bár szaktanár, nem vonakodnék a physika tananyagát megszorítani s a nyert időt szívesen átengedné az ifjak okszerű nevelésére, de nem, hogy uj tárgyakat hozzunk be, vagy hogy azt a matematikának, történelemnek vagy ábrázoló mértannak juttassuk. Kényes kérdés ez; megoldásánál a szakkörök meghallgatása mellett nemzeti művelődésünk szükségleteit kell lelkiismeretesen számba vennünk.

Harmadik érv a kilencz év mellett, hogy a tantárgyak számát a nemzetgazdaságtannal, metaphysikával, ethikával s talán a philosophia történetével szaporítsuk. Szerzünk ez érv megvilágításánál az általános műveltség fogalmából indul ki. Régebben az általános műveltség alatt főleg irodalmi értettek, ma a realismereteket is beleértik. Tehát az általános műveltség körvonalának rajza az egyéni felfogás szerint nagyon ingadozó; továbbá bizonyos, hogy köre a tudományok fejlődésével, a társadalmi viszonyok előhaladásával egyre tágul. Amde valamint e tágulásnak határ nem szabható: úgy az ifju elméje viszont az ismereteknek csak határozott mennyiségét lesz képes befogadni; ezért a folyton növekvő ismeretkör elsajátítása végett a középiskolai évek számát folyton szaporítani nem lehet. Uj ismeretágak csak akkor fogadandók el, ha gyakorlati fontosságuk az eddig tanítottakét elérte: addig maradjanak az egyetemnek és szakiskoláknak.

Ez után kifejti szerzünk, hogy a logika és psychologia, mint a melyek helyesen tárgyalva, tisztán tényekkel ismertetnek meg és definícióik oly abstract gondolkodó erőt, mint a metaphysika és ethika, nem követelnek, — megmaradhatnak a középiskola legfelsőbb osztályában, de ez utóbbiakat az egyetemi évek végére kell hagyni. És a philosophia, különösen metaphysikai

részének tanításával, jön ismét szerzőnk erős ellentétbe Jancsóval: ostromolja is duzzadó erővel állításait. Mind ezek épületés dolgok, de bő részletezésök messze vezetne. Csakis annyit jelzek, hogy Kemény abban a végeredményben állapodik meg, hogy nálunk a metafizika, ethika, a philosophia története nem a középiskolába, hanem az egyetemre valók; és ha kényszerítő okok forognának fel arra, hogy a tanulmányi évek számát egygyel szaporítsuk: azt az évet az egyetemhez csatolná, úgy hogy ez esetben az egyetemi tanulmányokat egy előkészítő év nyithatná meg, a mikor módot találhatnánk arra is, hogy legalább ez első évben a testgyakorlatot is kötelezővé tegyük.

Futó Mihály.

(Folyt. köv.)

Az Athenaeum kézi Lexikona. Füzetről-füzetre jeleztük e vállalatot, melyet *Dr. Acsádi Ignác* szerkesztésében az Atheneum társaság adott ki, s melynek immár 40-ik, utolsó füzeté is megjelent s az egész két vaskos kötetet teszen ki. Jól használható munka, mert kiterjed az ismeretek összes ágaira, melyeket gonddal gyűjtött össze, e mellett éber figyelmet fordított a hazai állapotokra s ép azért a nálunk annyira elterjedt német lexikonok mellett sem nélkülözhető, azoknak kiegészítője. Tudvalevőleg most foly tovább a Pallas-társulat Nagy-Lexikona, mely sokkal bővebb és részletesebb lesz. A „Kézi lexikon“ a mindennapi használatra e nagy munka mellett is jó kézikönyv, még akkor is, ha az a terjedelmes mű elkészült. Addig pedig a legalkalmasabb magyar hazai lexikon, mely körültekintéssel és határozott terv szerint van szerkesztve, s röviden és tömören tájékoztat. El van látva 96 önálló melléklettel. Ezek közt: 32 legujabb adatu térkép, 16 színes melléklet, 34 két oldalú fekete képtábla és 14 táblázat. E mellékletek közül hazai vonatkozásúak a hazai térképek, a hazai érdekű színes képek, a hazai érdekű fekete képek, s a hazai érdekű táblázatok. A Lexikon nagy nyolczadrét alakú, jó tartós papíron, könnyen olvasható, új betűkkel van nyomtatva. Terjedelmes két kötetet, összesen 120 ívet, vagyis 3840 hasábot tesz ki. A kézi Lexikon díszes kötésben is kapható. A két kötet ára füzve 12 frt, kötve 16 frt.

Megjelent a *Szinnyi József* által irt s általunk már többször jelzett „**Magyar írók élete és munkái**“ cz. mű II. kötetének 9-ik, utolsó füzeté az Ember-Exner nevekkel. Következő régiebb és újabbkori prot. egyházi és iskolai írók nevei jönnek elő ezen füzetben: Emericzy Géza, Emödy Dániel, Eötvös Károly Lajos, Ercsei Dániel, dr. Erdős József. Az eddigi 18 füzetben 4664 életrajz fog kiadja Hornyánszky Viktor Budapesten. Előfizetési ára 5 füzetre 2 frt 50 kr.

Debreczeni theologiai ifjuságunk munkálkodási kedvéről, tehetségéről tesz tanubizonyságot a „Hittanszaki Önképző Társulat“ kiadásában megjelenő „*Közöny*“, melynek legujabb, 6-ik száma egy *husvétii ágendai beszédet* közöl Theologustól. — További czikkei: *Tertullian élete*, Virágh István 3. é. th.-tól; *Vázlatok a legáció történetéből*, Dézsi Lajos főisk. széniortól; *A könyvek könyve* és *A tengeri vihar*, vallásos költemények Sáfrány Lajos 1. é. th.-tól; *Jeruzsálem hajdan és most*, Juhász László 2. é. th.-tól; *Oratoriumi Szemle*, Virág Istvántól és *Vegyes közlemények*. Örömmel látjuk mindig e kis lapot, mint annak bizonyítékát, hogy theologus növendékeink szeretik kamatoztatni a náluk letett talen-

tumokat. Csak előre, mindig előre! Az olcsó lapot (ára helyben 1 frt 50 kr., vidékre 1 frt 70 kr.) ajánljuk főként iskolánk s ebben theologiai akadémiánknak már kinn az életben munkálkodó volt tagjai pártfogásába.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Tiszántuli egyházkerületi tanügyi bizottság gyűlése.** F. hó 25-ikén d. u. 3 órakor kezdődött meg ezen gyűlés Kiss Áron püspök és Vályi János főgondnok urak elnöklete alatt. Jelen voltak: Lukács Ödön esperes; a debreczeni egyház részéről Némethy Lajos, Könyves Tóth Kálmán, Kiss Albert, Dicsőfi József lelkészek, Simonffy Imre, Beke Mihály, Szikszay Szabó László; és a főiskolai tanárok. A szatmári főgymnásiumnak (11,500 forint évenként), a békési főgymnásiumnak (76,000 frt egyszer mindenkorra, 9000 frt évenként), a h.-m.-vásárhelyi főgymnásiumnak (építésre 196,000 frt), a m.-turi főgymnásiumnak (évi 3000 frt), a hajdu-nánási főgymnásiumnak (egyszer mindenkorra 15,000, évenként 10,000 frt) államsegélyért való kérvényei ajánlólag terjesztetnek az egyházkerületi közgyűléshez. A m.-szigeti főgymnásium éretts. vizsgálatára a miniszter észrevételeket tesz, melyeket főt. püspök úr azonnal közölt az illető iskolai hatósággal. Tudomásul vétetett a h.-nánási főgymnásium ideiglenes nyilvánossági jogának miniszteri elismerésével együtt. A középiskolai tanárok Görögországba való tanulmányi utja ügyében érkezett miniszteri leirat kérdése oly módon intéztetett el, hogy az előre nem látható szükségletek czímén előirányzott összegből 450 frt adatik ki s a debreczeni főgymn. tanárkar által a tanulmányi útra kiküldetni ajánlott Dóczi Imre kiküldetése elfogadtatik. A debreczeni főiskolával kapcsolatban álló elemi népiskolák tanítóira nézve azon kifogást emelvén a miniszter, hogy ezek nem állandó tanítók, hanem egyszerű hittanhallgatók: kellő felvilágosítás intézendő a tanügyi kormányhoz. Ezzel kapcsolatban elhatározott, hogy ezen iskolák színvonalának minél képzetettebb végzett hittanhallgatók megnyerhetése által emelése céljából kéressék föl az egyházkerület, hogy esküdt felügyelőinknek engedje meg a lelkészi vizsgák előleges letehetését. Fontos tárgya volt a gyűlésnek a debreczeni főiskolai tanárok fizetése rendezésének kérdése, mely hosszas s a dolog minden részletét kimerítő tárgyalás után úgy intéztetett el, hogy a tanári alapfizetés az akadémián 37 frt pótlékkal 1500 frtra, a főgymn.-ban és tanítóképezdén 50 frt pótlékkal 1200 frtra kikerekítettessék s egyelőre két ötödéves korpótlék adatik, azonban a lakással bíró tanároknál a ház után való föld jövedelme egy korpótléknak számítatik. A főiskola anyagi helyzetének javulásával a további 3-dik, 4-dik és 5-dik korpótlékok megadása is, eivileg kilátásba helyeztetik. Továbbá igen fontos tárgya volt a gyűlésnek a főiskola theologiai és jogakadémiáin a dekanátusok felállításának kimondása, illetőleg a főtiszt. egyházkerület elé ajánlólag fölterjesztése. Üdvözljük e rég várt határozat kimondásáért a gyűlést. Bizony nagy lépést tesz ezzel főiskolánk előre a haladás útján, melyet épen mikor tovább fejlesztéséről, benne bölcsészeti fakultás felállításáról van szó: tovább halasztani lehetetlen volt. Késő estve oszlott szét a gyűlés, miután letárgyaita még az igazgatói jelentéseket, melyek közül fölemlítjük Tüdös János főgymn. igazgató azon bejelentését, hogy ő a jövő iskolai évvel be szándékozik végezni tanári működését s be fogja nyújtani lemondását.

— A debreczeni főiskolát, ha valami nem remélt taktikai fordulat, a mitől a mi viszonyaink között soha sem lehet magunkat eléggé biztosítanunk, közbe nem jön, alig egy pár nap választja el attól, hogy egy igen jelentékeny lépést tegyen a fejlődés útján előre, olyat, a mely úgy a belső megerősödés, mint a kifelé való versenyképesség mértékét kétségtelenül jóval magasabbra fogja emelni. A tanári fizetések rendezése ugyanis egy rész a tanárkar, másrészt a gazdasági tanács által akként készítettett elő, hogy a tanügyi bizottság és egyházkerület jóakaratótól függ ma már egyedül, amiben kételkedni nincs okunk, a kérdés megnyugtató megoldása. A tervzet szerint, a melyhez még némi kiegészítő munkálat feltétele mellett a tanügyi bizottság is hozzájárult, a gymnásiumi és tanítóképezdei tanárok fizetése 1200 frt és 400 frt lakpénzben s 63 frt értékű failletményben, az akad. tanárok fizetése pedig 1500 frtban 400 frt lakpénzben s 120 frt értékben számított failletményben lenne már 1893. jul. 1-től kezdve kiszolgáltatva. Azonkívül mindenütt folyóvá tételük ugyanezen időtől kezdve már most egyszerre két ötödéves 100 frtos korpótlék, az azután következő 3-ik, 4-ik és 5-ik korpótlékok pedig mostantól számítandó 5—5 év elteltével, úgy hogy ezzel a korpótlékok kérdésének végleges megoldása következik be. Mindenkit csak örömmel tölthet el e ma már teljesen biztosnak vehető rendezés, a ki ismeri a sok méltó panaszt, a mely évek óta siker nélkül emelkedett fel a megélhetés nehéz gondjai miatt az érdekeltek köréből. A gymnásium és tanítóképezde tanáraitra nézve akár a fizetést, akár a korpótlékok tekintjük, a rendezés annyira megnyugtató, hogy e téren remélhetőleg hosszabb ideig nem fognak újabb igények támasztani. Sajnos, hogy ugyanezt nem mondhatjuk az akadémiára nézve. Ott ugyanis a javadalmazás emelése nemcsak nem áll arányban a gymn. és képezd. tanári javadalmazás emelésével, hanem annál absolute véve is kevesebb, mert amott csak 137 frt, itt 150 frt emelkedés fog történni; a mit még feltűnőbbé tesz az a körülmény, hogy ezen kisebb emelkedés által is már bekövetkező jóval magasabb adófizetési kötelezettség még azt a csekély emelkedést is alább szállítja. Másrészt az idősebb tanárokat a természetben való lakással együtt megillető földhaszonbér egy korpótlékba beszámíttatván, ezzel is egy különös előnye szűnik meg az akad. tanárkarnak, bár másrészt ebben méltánytalanságot mi sem látunk. De mindezekről eltekintve, akadémiái tanáraink javadalmazása a királyi akadémiákkal szemben így sem fogja kiállani a versenyt, mert a pozsonyi fizetés lakpénzen és tandíjostalékon kívül 2000 forint, tehát az összes javadalmazás kezdettől fogva már 2700—2800 frt körül jár, a mihez szintén ötödéves 100 forintos korpótlékok csatlakoznak. A kassai és nagy-váradai jogakadémiái tanárok fizetésének a pozsonyival való egyenlősítése pedig folyamatban van. Az akadémiára nézve tehát teljességgel nincs végleg megoldva a kérdés, bár az akadémiái tanárkar készséggel nyugszik meg ez időszertint helyzetének ilyen kisebb mérvű javításában is, hogy a főiskola többi intézeteinek korszerű fejlesztése annál inkább lehetővé váljék. Az előkészítő tanácskozások különböző stádiumain természetesen egymást érték a kombinációk, többek között az a zseniális pénzügyi rendszabály is javaslatba hozatott, hogy a korpótlékba számíttassék be a fa és akkor mindjárt több korpótlékok lehet folyóvá tenni. Ez a fiktív korpótlék azonban az érdekeltek körében nem okozott valami nagy lelkesedést, a mi felett alig is lehetne csodálkozni. De már azt csakugyan felettből sajnálnók, ha, a mi szintén felme-

rült, a failletmények az ezután üresedésbe jövő tanszékektől elvonatnának, bármiféle tartalékalap vagy egyéb cél kedvéért. Mert mi következnek ebből?! *1-ször* az, hogy a tanári fizetések a gymnásiumban és képezdében 63 frttal, az akadémián 120 frttal jövőre lejjebb szállítatnának, a mi csak abban az esetben volna igazolható, ha be lehetne bizonyítani azt, miszerint a tanári fizetések annyira magasak lesznek, hogy azoknak illetően leszállítása talán a tanárok érdekében is kívánatos, hogy ekként a köteles igénytelenség és alázatosság megszokott gyakorlásától valamiképp el ne téríttessenek. *2-ször* az, hogy ezen rendszabály folytán kétféle fizetéssel ellátott tanárok lennének minden intézetében főiskolánknak, mindaddig, a míg a mostani tanári személyzet egészen ki nem hal vagy nyugdíjba nem megy, a mibe pedig beletelik még vagy 30 esztendő. Már pedig tudva van, hogy az mindig az elégedetlenség forrása a kisebb fizetésűekre nézve, a mi miatt azoknál állandó törekvés nyilvánulna arra, hogy fizetésük a többiekével egyenlő-síttessék, vagyis adassék vissza nekik az a fa, a mit tőlük elvettek. *3-ször* az, hogy a fizetések örök időre nem lesznek elegendők mai mértékükben; 1—2 évtized alatt bizonyára újabb emelkedésnek kell a fejlődés rendes útján bekövetkeznie. Tehát mielőtt ennek a különben méltánylást érdemlő fináncz-manipuláczióknak valami számbavehető eredménye lehetne, a fizetések javítása fejében vissza kellene adni az elvont faértéket általában mindenkinek. De nem helyeselhetnők ezt az eljárást közelebről az akadémiára nézve azért sem, mert a felállítandó bölcsészeti tanszékek javadalmazása is 2000 frtban van megállapítva; ezt a mértéket pedig a létező akad. tanárszékek javadalmazása épen a failletménynyel együtt éri el. Ha a fa elvonatik e tanszékektől jövőre, akkor az új tanszékek javadalma 100 frttal több lenne, mint a létező theologiai és jogi tanszékeké, a mit megengedni nem lehet semmiféle tanárképző kedvéért. De nem is tartjuk lehetőnek a nemes város részéről adott failletménynek a tanszékektől való elvonását, vagy annak másféle természetű illetménynyé való átalakítását jogi és udvariassági tekintetektől sem; mert az adományozó város célja kétségkívül az egyes tanszékeknek tűzifával leendő ellátása volt egyéb javadalmazásokon felül; ezt a failletményt tehát már a városra való tekintetből sem lehet egyéb, eredeti rendeltetésétől eltérő célokra fordítani, vagy azt másféle illetményekbe beolvasztani. Jó lesz tehát mindezeket némi figyelemre méltatni, annyival is inkább, mert a jelzett szándék pénzügyi eredménye is felette problematikusnak látszik, a mi miatt kár volna annyi érdeket feláldozni. — Egyébiránt az egész fizetésrendezési mozgalom várható eredményeért elismerés illeti meg első sorban *Elek Lajos* főisk. tanárt, a ki ritka buzgósággal kutatta fel a szükséges adatokat s dolgozta ki a tervzetet; de nem kevésbé illeti elismerés a gazdasági tanácsot is, a mely a legjobb indulattal munkálkodott azon, hogy főiskolánknak ezen égető kérdése már most megoldásra juthasson. Hasonló jóindulatot tapasztaltunk a tanügyi bizottság körében is. Hogy az egyházkerületen sem fog hiányozni, abban épen nem kételkedhetünk.

— **Üdvözljük** Debreczen sz. kir. város törvényhatóságának liberális gondolkozású és hazafias közön-ségét, a mely a nemzeti közóhajtás tárgyát képező egyházpolitikai reformokkal szemben alkotmányjogi gyakorlatunkban eddig szokatlan és meg nem engedhető formák között állást foglaló főrendiháznak korszerű reformálása érdekében az országgyűlés képviselőházához és a kormányhoz felirat intézését határozta el. Debreczen

városa kötelességet teljesített akkor, a midőn „a magyar állam egységes fejlődése és szabadelvű haladása“ elébe gördülő akadály elhárítása végett Győrmege közönségével együtt első lépett ki a síkra; mert meg kellett mutatnia azt, hogy itt a magyar nemzet szíve ver, s a protestántizmussal kapcsolatos józan szabadelvűség és haladásra való törekvés tölti be a lelkeket. Ekként erőszakolják mindinkább napirendre, a mint előre is megmondottuk, a sötétség és önző osztályérdekek képviselői mindazokat a nagy kérdéseket, a melyek mint egy letűnt korszak épületének még el nem takarított dűledékei, modern állami és társadalmi fejlődésünknek lépten-nyomon útját állják. Mi, a kik első sorban fejeztük ki a főrendiház megfelelő reformjának szükségét, hiszszük, hogy törvényhatóságaink ismét egyértelműséggel fognak nyilatkozni Debreczen és Győrmege álláspontja mellett, a kormány és törvényhozás pedig, ha valamikor, most mindenképen kötelezve leend arra, hogy a kívánt reformot programjába felvegye. Csak rajta püspök urak! Hiszen hátra van még a főpapi javadalmak csiklandós kérdése, a szekularizáció is!...

— **Jubileum.** *Gergely Károly* n.-bányai lelkész, szeretve tisztelt barátunkat s munkatársunkat kellemes meglepetésben részesítették hívei e hó 11-ikén. Ezen a napon érte el lelkészkedésének és öt híven boldogító nejével, György Ilonával való házassági egybekelésének huszonöt éves évfordulóját. Az egyház a meglepetéseknek egész sorával állt elő. Elsőben is a *konfirmált leánykák* keresték fel a hitben vezető atyjokat, majd *Szendy Antal* főgondnok üdvözölte az ünnepeltekkel lelkész szavakkal az egyházi tanács élén, s azután a *nők tekintélyes és díszes csoportja* élén *Torday Imre* tolmácsolta az őszinte szeretet és önzetlen ragaszkodás érzelmeit üdvözítő beszédében; ez alkalommal díszes virágcsokrot és ezüstkészletet is nyújtottak át. Számosan tiszteltek ugyan egyesek is; de kiválóan föl kell említenünk a n.-bányai evang. testvéregyház szeretetteljes ragaszkodását, melynek az által adtak kifejezést, hogy Risdorfer János lelkész vezetése alatt küldöttségileg keresték fel az ünnepeltek. A hangoztatott jó kívánatokhoz magunk is szívből csatoljuk jó kívánságainkat. Tartsa meg a kegyelemnek Istene e mi tisztelt lelkészünket lelki s testi erejének, családi boldogságának teljes mértékében még hosszú időn keresztül!

— **Lelkészválasztás.** Bihar-diószegi egyházunk Papp Gusztáv h.-bőszörményi s. lelkész választotta meg rendes lelkészéül. Őszintén gratulálunk egy a választóknak mint a megválasztott ifju lelkésznek.

— **Lelkészelölések.** Nagy-Szalontán f. hó 10-én két lelkész-jelölés történt: 1. A *b.-bőszörményi* I. oszt. lelkészi állásra 11 pályázó közül kijelöltettek: Ónodi Sándor m.-gyáni, Kálmán Dezső újfehértói, Zsigmond Ferencz ártándi rendes, Fogarasi Bálint radna-lippai missioi lelkész, Budai János békési s. lelkészek. 2. Az *okányi* II. oszt. lelkészi állásra 14 pályázó közül Dr. Márk Ferencz n.-harsányi, Csák József ménes-györöki, Miklósi Béla erdő-gyarakai rendes, Holkó József n.-kerékii s. lelkész, Szabó József szintyei lelkész-tanító.

— **Értesítés.** Mostanában több helyről hozzám intézett kérdés alkalmából szükségesnek látom igen tisztelt lelkésztársaimnak becses tudomásukra hozni, hogy „Az új védtörvény és utasítás lelkészeket, papnövédekét, tanítókat és tanítójelölteket illető szakaszai“ című, 1889. évben megjelent munkából még néhány példányt rendelkezem. Egy példány ára 30 (harmincz) krajczár, mely összeg czímemre Kassára küldendő. Kassa, 1893. május 4. Révész Kálmán ref. lelkész.

— **Nyilvános köszönet.** Mint a késő őszi napsugár arany fényvel vonja be a hosszas munkában kifáradt földet s kedvessé, mosolygóvá varázsolja a természet haldoklásának idejét: úgy derít fel s tette ragyogóvá hanyatló korom napjait az a nem várt kitüntetés, mely igénytelen személyemet a n.-bányai egyházmegye ápr. 11-én tartott közgyűlése alkalmával érte. Méltán tekinthetem e napot úgy, mint egy félszázados küzdelemnek kivívott pálmáját, melyet a bölcs gondviselés épen akkor adott kezembe — mintegy buzdításul a további kitartásra — midőn az élet terhét legsúlyosabban érzem erőtlen vállaimra nehezedni; midőn a küzdés nehézségei alatt már-már roskadozni kezdtem. Sohasem volt vágyam a nyilvános élet hullámai közé vezetni életem hajóját; nem éreztem magamban hivatást arra, a mit szereplésnek neveznek; hiszen az anyagi gondok, a paizsos férfiú, mely nekünk protestáns papoknak oly közeli ismerősünk, mintegy kényszerített is arra, hogy „procul negotiis“, a családi élet csendes kikötőjében horgonyozzam. Itt elzúgtak felettem a sötét viharok; sokszor megingatták kisdéd sajkámat, de nem dobhatták azt martalékul a fenyegető örvényeknek. Annál kellemesebben érintett tehát az a tisztesség, mely az én vénségemnek idején, mindenekfelett tisztelt esperesem kezdeményezésére, szeretett lelkésztársaimnak és Nagy-Bánya város igen tisztelt közönségének jóindulatából érdemtelen csekélységemre háramlott; mert ebből láthatom, hogy ha bár sokat nem végeztem is, de legalább igyekeztem hív lenni, egyszerű, de hűséges pásztor a kisdéd nyájnak, mely gondjaimra bízott. Távolságtól azonban tölem, hogy dicsekedjem; mert nincs is miben, — hanem csak a mi Urunk Jézus Krisztus keresztjében. Óh abból a keresztből jutott nekem elég! De nem zúgolódok, sőt áldom az Örökkévalót, hogy erőt adott nekem oly hosszú időn keresztül e kereszt hordozására. Nem találok szavakat, hogy kifejezzem közönetemet nektek, kedves kartársak, szíveskedtetekért. Mert a mellett, hogy határtalan örömet szereztetek nekem, megemlékezvén 50 éves papi szolgálatom idejéről s megörökítvén az emléket becses ajándékokkal: még egy édes tapasztalással is gazdagítottátok lelkemet. Azzal t. i., hogy él és virágzik még közöttetek az igaz protestáns papi szellem, mely egyszerű méltóságában nemcsak a messzeható érdemeknek hódol, hanem a szegény egyszerű munkásnak is megadja jutalmát. Tartsa meg az Ur és erősítse ez önzetlen kollegiális érzületet az anyaszentegyház boldogítására. Hálás szívvel kell megemlékezni különösen egyházmegyénk vezérférfiairól, büszkeségeiről, nagytiszteletű Bencsik István esperes, méltóságos Ujjalussy Sándor egyházmegyei gondnok, Soltész János egyházmegyei főjegyző és Gergely Károly egyházmegyei tanácsbíró urakról, kik a jubiláris ünnepélyen való munkás részvételükkel annak fényét emelni s ez által ősz fejemre nagy tisztességet hozni kegyeskedtek. Fogadják szeretetteljes tevékenységük és szíves jóakarataukért forró köszönetemet. Nem mulaszthatom el a hála és köszönet szavaival adózni N.-Bánya város díszes közönségének. Jól esett tapasztalnom, hogy nem mosódott el egy félszázad múlva sem közöttük töltött s reám nézve mindenkor kedves napjaimnak emléke. Enyhítő balzsamként hatott e szép megemlékezés vesztésegtől sajgó szívemre; e nélküli valóban sirva mennék gyermekemhez a koporsóba. Köszönöm szíves megemlékezésüket, a kegyeletet és kitüntetést, melyekkel elhalmoztak s kérem, hogy tartsanak meg továbbra is jó emlékezetükben. Fugaces labuntur anni! Az én napjaim már megszámlálvák, pályafutásomat maholnap bevég-

zem, s azzal a buzgó óhajással hajtom le fejemet a nyugalomra: állítson a bölcs és mindenható Isten én helyettem olyat, ki többet tehet és többet is teend a közjóért, a haza és egyház boldogságáért, mint én. Most már bocsásd el Uram a te szolgádat békével! Még egyszer kifejezve szives köszönetemet mindazoknak, kik a jubileumi ünnepélyen megjelentek, vagyok Magosligeten, 1893. ápril. hó 28-án *Pásztor István*, ev. ref. lelkész.

— **Pünkösztí isteni tisztelet Félégyházán.** Megható isteni tiszteletet tartott a maroknyi félegyházai ref. hívek kisded gyülekezete a most lefolyt pünkösztí ünnepek alkalmából. *H. Kiss Kálmán* nagykőrösi tanítóképezdei igazgató, a kecskeméti és szatmári egyházmegyéek tanácsbírája mondott lelkes egyházi beszédet a mintegy 60 főnyi gyülekezetnek s ki is osztá az úriszentvacsorát, melyhez az isteni tisztelet előtt megkonfirmált két gymnasiális tanuló először járult. Az úrvacsora kiszolgáltatásában segédkezett Fejes Áron nagykőrösi főgymnasiumi tanár, a ki a megáldó utóimát is mondta; az orgonistai teendőket Dr. Joó Imre nagykőrösi főgymn. tanár végezte.

— **Halálozás.** A szatmári ev. ref. egyház agg lelképásztora, *Berky István* e hó 24-én, rövid szenvedés után elhunyt. Haláláról ugy a család, mint az egyház

gyászjelentést adott ki: ez utóbbi így szól: „A szatmári ev. ref. egyház nevében ennek tanácsa meghatott szívvel tudatja, hogy nagytiszteletű *Berky István* úr, a gyülekezetnek 51 éven át, hű lelképásztora, a szatmári ev. ref. egyházmegyéének több évtizeden át tanácsbírája május hó 24-ikének kora reggeli óráiban, pár napi szenvedés után 84 éves korában az Urban csendesen elnyugodott, s földi részeinek eltakarítása a teplomból május 26-ikán délután 4 órakor történik. „Imé, sokakat tanítottál, és a megfáradott kezeket megerősítetted, a nyomoruság alatt elesendőt a te beszédid felemelték, és a reszkető térdeket megerősítetted.“ Jób 4. 3—4. „Jól vagyon jámbor és hív szolgám, kevesen voltál hív, sokra bizlak ezután: menj bé a te Uradnak örömébe.“ Máté 25. 23. Szatmáron, 1893. május 24.“ Őszintén osztozunk részünkről is a gyászolók fájalmában.

TARTALOM-JEGYZÉK: Jézusita fegyver hajdan és most. Dr. Szlávik Mátyás. — Közéletünk: A debreczeni ev. ref. egyház és a debreczeni ev. ref. egyházmegye közti viszony. — Az alsó-szabolcs-hajduvidéki ev. ref. egyházmegye közgyűlése. — s. — Irodalom. — Különfélék. — Hirdetések.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

CSIKY LAJOS és Dr. BACZONI LAJOS.

Pályázati hirdetés helyreigazítása.

A „Néptanítók Lapja“ folyó évi 39. számában a debreczeni ev. ref. egyház által a nagy-csapó-utczai kisebb leánytanítói állomásra vonatkozó pályázati hirdetésbe az a hiba csúszott be, hogy a választandó tanítónó fizetése 10 évi szolgálat betöltésével 100 frttal javíttatik. A pályázati hirdetés e pontja, a többi pontok sértetlen fentartása mellett, ezennel töröltetik, miről a pályázni kívánók ez uton értesítettnek.

Debreczen, 1893. május 22-én tartott presbyteri közgyűlésből.

Kiss Aron

püspök, mint lelkészelnök.

Simonffy Imre

királyi tanácsos, főgondnok.

Somogyi Pál

főjegyző.

Pályázati hirdetés

A debreczeni ev. ref. egyház, Kossuth-utczai leányiskolájában, az 1893—94. iskolai évre, egy segéd tanítói állomásra pályázat hirdettetik, melyhez 400 frt évi fizetés van köttetve, s melyre ev. ref. vallásu okleveles tanító vagy tanítónó ideiglenesen csak egy évre alkalmaztatik. Az alkalmazandó tanítónak vagy tanítónőnek a nevezett leányiskola III. és IV. osztályait kell tanítania, és pedig az egyházkerület által kiszabott minden tantárgyra. A pályázni kívánók felszerelt kérvényeiket folyó év július 15-ik napjáig alulírotthoz adhatják be.

Debreczenben, 1893. május 23.

Némethy Lajos

ev. ref. lelkész és iskolaszék elnöke.

A magyar irodalom legértékesebb jutalomkönyvei!!

RÁTH MÓR-nál BUDAPEST, (Haas-palota):

Arany János halhatatlan nagy költőnek következő remek művei jelentek meg népies hihetetlen olcsó kiadásokban: **Toldi. Szent László füve. Első lopás. Jóka ördöge.** Számos képpel és a költő életrajzi vázlatával. Aranyozott díszkötésben 1 példány 50 kr. 10 példány 4 frt. 20 példány 7 frt 50 kr.

Toldi. A híres művész **Vágó** képeivel és a költő életrajzával 20 kr. 10 példány 1 frt 80 kr. 50 példány 8 frt. Egy-egy díszkötés külön 20 krral számíttatik.

Szent László füve. Képekkel. 1 példány 4 kr. 50 példány 1 frt 60 kr. 100 példány 3 frt.

Első lopás. Képekkel. 1 példány 4 kr. 50 példány 1 frt 60 kr. 100 példány 3 frt.

Jóka ördöge. Képekkel. 1 példány 4 kr. 50 példány 1 frt 60 kr. 100 példány 3 frt.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister 1891. évi 26163. szám alatt a következő rendeletet boesátotta ki: **Valamennyi kir. tanfelügyelőséghez és egyházi főhatósághoz:**

Ráth Mór budapesti kiadó, **Arany János: Toldi, Szent László füve, Első lopás és Jóka ördöge** című költeményeiből rendkívül olcsó áron szépen illusztrált népies kiadást rendezvén, ezzel a nagy költőnek a nép és a nép gyermekei között való terjesztésre legalkalmasabb műveit még a legszegényebbek által is megszerezhetővé tette. Erről van szerencsém Czimedet oly felkéréssel értesíteni, hogy népolvasmányul kiválóan ajánlható eme kiadványnak a nép és iskolás gyermekek között való terjesztését saját hatáskörében lehetőleg előmozdítani s azokat a nép- és ifjúsági könyvtárak számára ajánlani sziveskedjék.

Ezen műveken kívül szinte **Ráth Mór** könyvkereskedése által a polgári, felsőbb és alsóbb népiskolai tanulók számára legalkalmasabb és legjelesebb, bárki által és bárhol hirdetett **jutalomkönyvek** a nemes cél iránt való tekintetből a lehető legelőnyösebb feltételek mellett szerezhetőek be, és az iskola barátjainak ily irányu adományai a legszívélyesebb támogatásban részesülnek.